

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

-

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

7 § Riskiarvion ajantasaisuuden ylläpito edellyttää nykyistä parempaa tilannekuvan jakamista eri alueellisten ja kansallisten toimijoiden välillä. Tilannekuvan luomiseen ja siirtämiseen tulee olla tarjolla toimivia teknisiä työkaluja.

8 § Valmiussuunnitelman sanotaan olevan salassa pidettävä. Eikö kuitenkin kategorinen koko suunnitelman salaaminen ole todettu hallinto-oikeudessa virheelliseksi menettelyksi ja suunnitelmasta tulee salata vain valikoidut osat (esim. liitteet, jossa konkreettista turvaluokiteltua tietoa).

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

10 § Uudet vaatimukset tilannekuvan paremmasta ylläpitämisestä edellyttävät mielellään kansallisia työkaluja ja käytänteitä tämän mahdollistamiseksi. Erittäin suuri toimijoiden määrä ja useat eri vastuutahot lisäävät riskiä, että tilannekuvaa kerätään kunkin toimijan näkökulmasta eikä kunnollista kokonaiskuvaa muodostu. Useat samanaikaiset pyynnöt raportoida eri asioita kuormittavat organisaatioita. Tieto- ja viestintäjärjestelmien tulee tukea tilannekuvan luomista ja raportointia myös poikkeusoloissa, järjestelmien tietoturvallisuudesta tulee huolehtia ilman että järjestelmien

käytettävyys kärsii. Menneen ja nykytilanteen keräämisen lisäksi tulee olla mahdollisuus ennustaa tulevaa kehitystä.

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

21 § Poikkeusolojen kumoaminen ehdottomasti viimeistään 2 viikon kuluttua edellytysten päättymisestä voinee aiheuttaa tulkinnanvaraisuutta esim. hybridivaikuttamisen intensiteetin vaihdellessa ja tämän arvioinnin mahdollisia epävarmuuksia voidaan käyttää yhtenä hybridivaikuttamisen välineenä.

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

26 § Valtiovallan tulee tukea viestintävelvoitteen toteuttamista mm. edistämällä poikkeusoloissa mahdollisimman toimivien viestintävälineiden käyttöä. Viestintäväylien teknisen suojauksen tulee olla riittävää viestisisällön vihamielisen muokkaamisen estämiseksi. Kansalliselle turvallisuudelle vahingolliseen viestintään tulee olla keinoja puuttua etenkin poikkeusolojen vallitessa. Viranomaisten ja kansalaisten tulee olla tietoisia siitä, miten toimitaan, jos kaikki viestiyhteydet ovat pitkäaikaisesti poikki. Viestintään tulee kehittää koko infrastruktuuriltaan kotimaisessa hallinnassa olevaa välineistöä. Satelliittien kautta tapahtuvan viestinnän edistämistä tulee edistää.

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

37 § Mikäli aluevaltuustoa tai aluehallitusta kumpaakaan ei saada päätösvaltaisena koolle, onko hyvinvointialueen korkein päättävä viranhaltija henkilö, jolle päätöksenteko vyörytetään ja tieto saatetaan korkeamman hallinnon tietoon mahdollisimman pian?

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

41§ Olisi perusteltua, että ympäristöterveydenhuolto mainittaisiin omana kohtanaan huomioiden ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön mukanaan tuoman vastuun.

43 § Kuuden kuukauden enimmäisaika irtisanomisajan pidentämiselle voi vaarantaa kriittisen palvelutuotannon pitkittyvissä, jopa vuosien mittaisissa konflikteissa. Kaikki kiinteästi määritetyt, vallitsevista olosuhteista riippumattomat määräajat voivat aiheuttaa merkittäviä ongelmia esim. suuren joukon ihmisiä työsuhteen päättyessä samanaikaisesti. Vihamielinen taho voi myös ennakoida tällaisesta irtisanoutumispiikistä tulevat huoltovarmuuden heikentymiset omassa toiminnassaan.

44§ Pohjois-Karjalan hyvinvointialue pyytää huomioimaan ympäristöterveydenhuollon roolin osana työvelvollisuuspykälää. 44§:n tulisi olla sosiaali- ja terveydenhuollon sekä ympäristöterveydenhuollon erityinen työvelvollisuus.

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

44 § Mistä löytyy tieto, että henkilö on työskennellyt viimeisen 5 vuoden aikana sote-alalla, tämä siis tilanteessa, jossa henkilöllä itsellään ei ole intressiä tätä kertoa? Saman pykälän 2. momentti: onko tarkoituksenmukaista asettaa hoidettaville tehtäville rajoituksia huomioiden, että sote-henkilöstöstä on jo poikkeusoloissa pulaa ja vaihtoehto saattaa olla, että tehtävää ei hoida sitten kukaan? Määräyksen kesto 2+2 viikkoa on liian lyhyt turvaamaan toiminta varsinkin, kun määräyksen käyttöönotto saattaa nopeuttaa sellaisten henkilöiden poistumista alueella, joita ei ole määrätty (vielä) mihinkään tehtävään. Näemme kuitenkin hyvänä asiana, että määräaikaa ei sovellettaisi 11§:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa.

50 § Voidaanko edelleen edellyttää 80 km työssäkäyntialuetta huomioiden mahdolliset liikenneolosuhteiden heikkenemiset, ajoneuvojen ottaminen viranomaiskäyttöön, polttoaineen säännöstely jne?

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

73 §, 74 § ja 75 § ovat perusteltuja ja tarpeellisia lisäyksiä valmiuslakiin, sillä ne täsmentävät pelastusviranomaisen toimivaltuuksia väestön suojaamisessa sekä oman toiminnan turvaamisessa poikkeusoloissa. Luvun 11 sääntelyssä on kuitenkin välttämätöntä varmistaa otto-oikeuksien selkeä yhteensovittaminen. Alueellisesti kyseiset hyödykkeet – kuten tilat, ajoneuvot ja muut keskeiset resurssit – ovat rajallisia, ja usean viranomaisen intressit voivat kohdistua samoihin kohteisiin. Ilman selkeää priorisointia ja koordinaatiomekanismia syntyy riski päällekkäisistä päätöksistä ja operatiivisista ristiriidoista. Sääntelyn käytännön toteuttaminen edellyttää myös asianmukaisten ja yhteen toimivien järjestelmien olemassaoloa, jotta resurssien hallinta, priorisointi ja viranomaisten välinen yhteensovittaminen voidaan toteuttaa tehokkaasti ja oikea-aikaisesti.

70§ Pelastusviranomaisen näkökulmasta tulee kiinnittää huomiota siihen, että 70 §:ssä säädetty kuljetusten ohjaus ja priorisointi on keskeinen väline poikkeusoloissa, mutta säännöksestä ei riittävän selkeästi ilmene, miten väestön evakuointiin liittyvien kuljetusten etusija ja operatiivinen ohjaus turvataan. Pelastusviranomaisella on lainsäädäntöön perustuva vastuu väestön suojaamisesta ja evakuointien toimeenpanosta, mutta sillä ei ole itsenäistä toimivaltaa määrätä kuljetuskalustoa tai kuljetuskapasiteettia käyttöön ilman valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia.

Valmiuslain mukainen varautumisvelvollisuus edellyttää, että viranomaiset ennakolta suunnittelevat tehtäviensä hoitamisen myös poikkeusoloissa. Jotta tämä velvollisuus olisi tosiasiallisesti toteutettavissa, kuljetusten ohjausta koskevan sääntelyn tulee mahdollistaa ennakoiva suunnittelu sekä varmistaa, että evakuointikuljetusten saatavuus voidaan turvata myös tilanteessa, jossa kuljetuskapasiteettiin kohdistuu samanaikaisesti useita valtakunnallisia tarpeita.

Kuljetusten ohjausta koskevassa sääntelyssä tulisi nimetä taho, jonka vastuulle kuuluu jo normaalioloissa evakuointikuljetusten suunnittelu sekä suunnittelun valtakunnallinen ja alueellinen koordinointi. Suunnitteluvastuun ja operatiivisen koordinaation tulisi kuulua samalle hallinnonalalle myös poikkeusoloissa, jotta toiminnan jatkuvuus, osaaminen ja tilannekuva säilyvät yhtenäisinä.

Poikkeusoloissa kyseisen tahon tulisi toimia kuljetusten koordinoijana pelastustoimen yleisjohtovastuun alaisuudessa. Valtakunnallisella tasolla tämä edellyttää selkeää työnjakoa sisäministeriön ja kuljetuksia valtakunnallisesti koordinoivan tahon välillä. Yhteistoiminta-alueilla vastaava rakenne tulisi toteuttaa siten, että pelastustoimi toimii yleisjohtovastuussa ja kuljetuksia koordinoivan tahon alueellinen edustaja vastaa kuljetusjärjestelyjen yhteensovittamisesta.

Lisäksi säännöksessä tai sen perusteluissa tulisi täsmentää, miten eri viranomaisten toimivalta yhteensovitetaan alueellisessa tilanteessa. Erityisesti on tarpeen selkeyttää, mikä viranomainen tekee operatiivisen päätöksen kuljetuskapasiteetin osoittamisesta pelastusviranomaisen käyttöön ja miten päätöksenteko sovitetaan yhteen muiden kuljetuksia koskevien priorisointien kanssa.

Ilman täsmällistä vastuun- ja toimivallanjakoa sekä toimivaa yhteensovittamismekanismia on vaarana, että pelastusviranomaiselle säädetty evakuointivastuu ei ole tosiasiallisesti toteutettavissa tilanteessa, jossa kuljetuskapasiteetti on useiden toimijoiden samanaikaisen ohjauksen kohteena. Lisäksi 73 §:ään liittyen on välttämätöntä, että laista tai sen perusteluista käy yksiselitteisesti ilmi, miten nopeasti kehittyvissä tilanteissa määritellään evakuointikuljetusten prioriteettiasema, päätöksentekovaltainen viranomainen sekä valtakunnallisen ja alueellisen ohjauksen yhteensovittaminen.

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

128 § Onko poikkeusolojen vallitessa Energiaviraston tarkoituksenmukaista ottaa kantaa kulutuskiihtiöihin vai voitaisiinko asia ratkaista alemmalla tasolla, vaikka yhteisymmärrystä ei synnykään?

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

-

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Pesonen Mika
Pohjois-Karjalan hyvinvointialue - Siun sote